

La pinzellada matèria

Miquel Barceló descobreix, al Centre del Carme de l'IVAM, la riquesa metafòrica de la matèria i la llum en la seua darrera dècada de pintures i dibuixos, que l'ha consolidat al capdamunt de l'escena artística internacional.

1 984-1994. Deu anys de treballs, pintures i dibuixos d'un dels artistes catalans amb més projecció internacional. Però hi ha més: aquesta dècada representa no únicament l'arribada de Miquel Barceló a l'escenari artístic internacional, també significa la consolidació d'un univers particular amb propostes imaginatives, en les quals conflueixen, sense contradiccions –ans al contrari– actituds

ca de Miquel Barceló

A la pàgina anterior, 'De Rerum Natura' (1992); A la dreta, 'Le début du film' (1985). L'obra de Miquel Barceló és difícilment classificable, tot i l'ordre temàtic, a causa de la particularitat conceptual de què parteix.

ARXIU

d'avantguarda i trets d'una tradició pictòrica classicista. L'exposició que ara té lloc al Centre del Carme de l'IVAM és una retrospectiva d'una obra difícilment classificable a causa de la particularitat conceptual de què parteix, però alhora està còmodament ordenada en un repertori temàtic ben conservador: retrats, paisatges o natures mortes abunden en les teles de Barceló sense arribar, però, a confondre-s'hi, tret d'algun cas.

"Miquel Barceló. Pintures i dibuixos, 1984-1994", que s'exhibirà fins al 23 d'abril a les dependències de l'antic Convent del Carme, pretén recollir les diverses etapes i solucions plàstiques a què el pintor mallorquí ha hagut de recórrer al llarg d'aquesta dècada per resoldre, interpretar o reflectir des d'una preocupació metafísica fins a una mera influència contextual.

I en aquest sentit, el seu art fluctua entre solucions inequívocament abstractes i propostes figuratives que, molt sovint, delaten pinzellades i reminiscències expressionistes. Ara bé, la plàstica del mallorquí supera les traves i dèries classificatòries –que no són sinó el sedant d'un públic ansiós d'ordenació arbitrària. Avantguardista, postmodern –fins i tot, neoexpressionista–, o altres qualificatius del gènere s'invaliden, ara, en unes teles originals i profusament mestisses, que plasmen una visió ben particular i eminentment sensorial de la realitat més im-

mediata. Tot i que parteix d'una sèrie de temes de repertori hereus de la tradició pictòrica, Barceló no dubta a conjugar, per sobre de prejudicis i anacronismes, un classicisme majestuós amb una modernitat impertèrrita.

Però encara n'hi ha més. Els seus quadres ressusciten uns valors perduts a les acaballes de la nostra centúria. I si el tractament de la llum com a potencial significatiu –fins i tot simbòlic– denuncia un barroquisme oblidat; la reconsideració de la matèria, i en especial de la matèria en transformació, recupera les possibilitats metafòriques que se'n desprenen. I el resultat final aboca la tela a una obra intel·ligent, poc dogmàtica, però tècnicament virtuosa.

Un resultat que no amaga –ni de lluny– un eclecticisme particular, que es nodreix, a més, d'un rerefons essencialment català: la presència, humil, d'una poètica mironiana es dilueix aleshores sota l'actualització particular dels quadres matèrics d'Antoni Tàpies.

Nòmada impenitent. L'obra de Barceló pateix, malgrat els influxos d'aquest galimaties d'eminències plàstiques, la immediatesa de la seua realitat. Lluny de l'ascetisme descarnat, les seues teles no s'entenen sense un referent contextual directe que condiciona la manera de fer de l'artista. Combinacions cromàtiques, textures o altres detalls temàtics remetent al moment

Dalt, 'Autour du Lac Noir' (1990); baix, 'Ciclista' (1991). El llenguatge pictòric del mallorquí parteix, en teles i llenços, a la recerca d'aquella tercera dimensió que atorga la insistent presència matèrica.

de la creació i, per extensió, a un espai autobiogràfic.

Miquel Barceló va nàixer a Felanitx, cap a l'any 57, decidit a satisfer una clara necessitat transhumant. Nòmada incansable, va iniciar una aventura geogràfica que encara no ha tocat fons ni pretén tocar-ne. Barcelona, Nàpols, París, Nova York; o el mateix continent africà apareixen en la seua vida com a escales d'aquest viatge, entre existencial i poètic. Un itinerari que obeeix, avui, a un cicle fictici que el mateix pintor s'ha volgut imposar: "Pas quatre mesos a Mallorca; quatre a París i quatre més a Mali. Però mai no arrib a temps."

Tot i això, no ha oblidat en el seu bagatge

l'esplendor insular de la seua Mallorca natal. La riquesa textural de les roques, la calidesa cromàtica de la terra; la llum i els contrastos; o aquella força tel·lúrica essencial, que es desprèn de l'illa mateixa i que ha poblat la majoria de les seues peces. Tots aquests elements conflueixen en una plàstica —que és la seua— eminentment meri-

dional on es magnifica la llum i l'esplendor de la matèria.

Però aquest itinerari, íntim i geogràfic que va iniciar temps enrere modela el seu quefer artístic. Cada racó, l'enriqueix progressivament: factors i matisos es filtren en l'artista a tall de suggestions més o menys sensorials, a través d'una epidermis singularment receptiva. I en aquest sentit, Barceló empra en la literatura el viatge entès, ara, com un itinerari enriquidor, en què el receptor, permeable a qualsevol detall, a la més discreta imperceptibilitat, s'amara de tot allò que l'envolta per destil·lar-ho, més tard, en un conglomerat poètic essencialment mestís.

Mallorca, una natura morta. La seua illa natal no li evoca sinó la penetració en un gènere tradicional com és la natura morta. Un gènere —i un moment— en què s'adona no sols de les possibilitats metafòriques de la matèria i la llum sinó també del poder que posseeix l'artista de donar vida a la matèria inerta. Un artista, creador —en el sentit primer del terme—, que anima en una realitat, la mallorquina —que pot té a veure, per cert, amb la dinàmica urbana i cosmopolita dels 80—, una matèria, ara ordenada, adés caòtica.

A la primeria d'aquesta nova dècada, Barceló s'instal·la a Barcelona. I amb ell, un traç dinàmic, de regust i color expressionistes, però amb algun toc de surrealisme. Els fruits, sobretot urbans, miren una activitat bacteriana, carregada de zoomorfisme, que el pintor mallorquí s'esforça a imitar.

Però és probable que l'experiència parisenca represente en la carrera del pintor un punt de referència ineludible. Hi descobreix, en una primera intrmissió a la capital del Sena, les possibles correspondències entre matèria i referent; entre el seu interior i la percepció visual de l'objecte. O entre textura real i consistència pictòrica. Tot això configura el detonant d'un llenguatge pictòric que parteix, en teles i llenços, a la recerca d'aquella tercera dimensió que atorga la insistent presència matèrica. I, al capdavant, a la recerca del llenguatge que és ell mateix. Si els inicis mallorquins van ser, en aquesta línia, embrionaris, l'aventura francesa va acabar d'establir les bases d'una poètica matèrica, que permetia articular tot un seguit de metàfores i al·legories sobre aquells dies i l'art que s'hi produïa. La sèrie de "Les sopes" acumula —en la ben recorreguda forma elíptica, on s'acumulen, caòtiques, imatges del passat o d'un present frívol i copiós—, l'última expressió cultural del moment. Una imatge singular dels darrers espeternecs d'una postmodernitat promíscua, cosmopolita i urbana per excel·lència.

Tanmateix, París fou, en una segona incursió, el carrer Ulm. Una església desnonada del segle XVIII que espera l'extremunció consisto-

rial o immobiliària li va servir de domicili. I de font d'inspiració de les sèries "Interiors de museus" i "Biblioteques", de tons obscurs i ambientades, entre altres, al Museu del Louvre. Tota una metàfora de la memòria col·lectiva on la presència pictòrica de la llum s'eleva a esferes metalingüístiques per a expressar el poder de l'Art.

De tant en tant, Barceló defuig l'opacitat de la seua manera de fer per penetrar en un univers immaterial, paradoxalment matèric. Un univers, que si bé d'una banda mostra, a través de veladures i superimposicions, un seguit d'imatges diluïdes en un espai líquid, de l'altra, es configura com una metàfora de la pintura mateixa. El resultat a l'últim es converteix en un medi transparent, orgànic i, de vegades, viscos, bastit, per contra, a partir d'aquella consistent matèria que és la pintura. Ara, els paisatges esdevenen escenaris còsmics i materialitzacions desèrtiques que llueixen una vacuïtat que delata inquietuds metafísiques. Essencialistes o, inclús, místiques. Així, *Le déluge* o *Saison de pluies* culminen l'evolució d'aquesta sèrie paisatgística. Com també, *Autour du lac noir*, en què el pintor, amb voluntat de representació, aprofita els grumolls per donar forma vagament, com si es tractara d'un miratge, a animals i plantes.

De mica en mica, l'escena pictòrica cobra de nou intensitat cromàtica en l'elíptica –i hermètica– silueta de l'arena taurina. Ara, la sèrie "Tauròmàquies" es nodreix d'una riquesa semàntica on la individualitat de l'artista i el risc de crear s'enfronten a la mirada implacable –sartriana, en definitiva– d'un públic massificat.

Mali, final de trajecte. Quan l'agost del 1992, Miquel Barceló visitava per primera vegada Mali acompanyat de Xavier Mariscal, descobria a les vores del Níger l'essencialitat que la condició de la civilització occidental, amb tot el que aquesta comporta, ha forçat a esborrar. Mali, que representa avui un punt de referència cíclic –i una tercera residència– en la vida del pintor, transporta Barceló a un passat, que també és el seu; a una senzillesa ancestral i pura, no lluny ni de la imatgeria col·lectiva ni de la riquesa mitològica. Un retorn igualment a la infància insular que s'uneix amb el present africà: la matança del porc o els sacrificis d'animals, tant se val, tots dos es veuen plasmats en les "Crucifixions", amb un to entre satíric i grotesc; entre líric i metafísic.

Però en l'aventura africana, el pintor recupera de la mateixa manera la calidesa cromàtica d'un passat, transferida, ara, al país Dogon. I l'assimilació sensorial del paisatge o l'esquematització humana fan prova de la immersió en la nova realitat –almenys una vegada l'any– d'aquest nòmada de pinzell camaleònic.

Eliseu T. Climent

'Blanc de Zinc, blanc de plomb' i 'Sense títol V'. En l'aventura africana, el pintor recupera la calidesa cromàtica d'un passat.